

QARA QARAYEV İRSİNİN QORUNMASI

(əvvəli 22 avqust tarixli sayımızda)

Bu söylədiklərimiz bir daha Fərəc Qarayevin yuxarıda qeyd etdiyimiz problemlərin həll olunmasına maraqlı olduğunu və dərin, professional bilgiyə malikliyini üzə çıxarmış olur.

Atasının əsərlərinin yüksək səviyyədə ifa olunmasına, onların müxtəlif həcmli musiqi kollektivləri və alətləri tərəfindən səsləndirilməsinə hər zaman ciddi yanaşan Fərəc müəllimin, eyni zamanda ardıcıl olaraq Qara Qarayev yaradıcılığına aid festivalların, müsabiqələrin, elmi-nəzəri konfransların, simpoziumların, görüşlərin keçirilməsi kimi tədbirlərə də son dərəcə həssasslıqla yanaşlığının şahidi olurq. Bu baxımdan "25 il Qara Qarayevsiz", "Qara Qarayev" festivallarını, "Zamanla üz-üzə" layihəsini qeyd etmək mümkündür.

Maraqlıdır ki, bu tədbirlərdə Fərəc Qarayevin şəxsi təşəbbüsü ilə bir çox xarici ölkələrdən, bu sırada İngiltərə, Avstriya, Almaniya, İspaniya, Rusiya və Ukrayna kimi ölkələrdən gəlmiş müsiqicilər, tanınmış dirijorlar da iştirak etmişlər. Fərəc Qarayevin bu qəbildən olan möhtəşəm tədbirlərdə özünün də etiraf etdiyinə görə, onun arzusu heç də yalnız atası, Qara Qarayevin yaradıcılığının təbliği ilə bitmir, o, dünya klassik musiqi mədəniyyəti örnəkləri ilə birlikdə, həm də ən müasir Qərb bəstəkarlarının əsərləri və başqa xalqların həyatında yer almış bədii-estetik hadisələrde də dinləyicilərimizi yaxından tanış etmək məqsədində olmuşdur.

Maraqlıdır ki, son zamanlar Moskva-da, Bakıda, bəzən də Almaniyada, Kazan şəhərində belə yaradıcılıq və elmi-pedaqoji fəaliyyətini davam etdirən Fərəc müəllim Azərbaycanla, buradakı sənət adamları, xüsusilə də Qara Qarayev məktəbinin yetişdirmələri və təmsilciliyi ilə əlaqəni heç vaxt kəsmir, onlarla olan dostluq və yaradıcılıq münasibətini də dəyərləndirir. Bu baxımdan onun bir çox əsərlərini ilk dəfə səsləndirən istedadlı dirijorümüz, Azərbaycan Respublikasının Xalq Artisti Rauf Abdullayevlə, tanınmış bəstəkar, Azərbaycan Respublikasının Xalq Artisti, Qara Qarayevin istedadlı tələbələ-

rindən olan (nə yazıq ki, bu yaxınlarda həyatını dəyişmiş) Xəyyam Mirzə-zadə ilə, həmçinin Elmira Mirzeyeva, Cəlal Abbasov, Gülşən Annagiyeva, Fəridə Məmmədova və başqaları ilə olan dostluq və yaradıcılıq münasibətlərini misal götirmək olar. Bəstəkar hər zaman vətəni Azərbaycanı, Bakı şəhərini xaricdən gəlmış tanınmış və istedadlı musiqicilərə tanıtmaq və sevdirmək yolunda da az iş görmür. Bu mənada bəstəkar şəxsən tanıldığı dirijorlardan Reynberq de Leeuvu, Vladimir Rançuku, həmçinin Aleksey Lyubimovun, İvan Sokolovun, Stanislav Malışevin, Marianna Visotskayanın və başqalarının adlarını çəkir.

Fərəc Qarayev yaradıcılığına nəzər saldıqda onun da atası Qara Qarayev kimi daim yeni-yeni bədii-estetik üfüq-lər axtarışında olduğunu hiss etməmək olmur. Sənətdə novator, yenilikçi olmaq baxımdan Qara Qarayevin tələbələri içərisində bəlkə də ona ən yaxın olanı Fərəcdir. Onun yaradıcılığında mütəxəssislerin də haqqı olaraq etiraf etdiklərinə görə müxtəlif *avanqard* bədii cərəyanların və milli musiqi mədəniyyətlərinin xüsusiyyətləri, bu sırada *neoklassizm*, *puantilizm*, *sonoristika*, *kollaj*, *modalliq*, *neoromantizm*, *postmodernizm*, *caz*, *elektron musiqi*, *hətta klassik muğam ünsürləri və s. intonasiya və ritmik xüsusiyyətlər* də yer almışdır. Bəstəkarın "Vavilyon" qülləsi ("Babil qülləsi") adlı orijinal əsərində də biz bir daha bəstəkarın yeni və orijinal bir bədii yaradıcılıq metoduna müraciət etdiyini duyuruq. Belə ki, bu əsərdə bəstəkar simfonik musiqi prinsipləri və qanunauyğunluqları ilə xalq (etnik) musiqi alətlərinin bir arada yer alması, səsləndirilməsi kimi bir üslubdan istifadə edir. Xatırladaq ki, xalq musiqi alətlərinə yaradıcı münasibəti biz klassik professional musiqidə, bir çox tanınmış bəstəkarların əsərlərində, məsələn, L.V.Bethovenin "VI. Pastora Simfoniyası"nda və ya R.Şopenin bir çox əsərlərində (Polonez, Mazurka, Krakovyak, vals və s.) belə izleyə bilirik. Bu qəbilədən olan əsərlərdə adətən, bəstəkarlar simfonik orkestrdəki musiqi alətləri va-

sitəsilə bu alətlərin (xalq çalğı alətlərinin) tembr və səslənmə xüsusiyyətlərini təqlid etmək, bu vasitə ilə də (təbii ki, səs təqlid, ümumiyyətlə, təqlidçilik realist sənət əsərlərində heç bir vaxt əsas mövzu olmamışdır), daha doğrusu, assosiasiya (çağrışım) yolu ilə müəyyən heyat hadisələri, vətən həsrəti, təbiet gözəlliklərinin təkrarolunmazlıqlarını bədii bir dille ifadə etmək arzusunu gerçəkləşdirmək isteyirlər. Lakin son zamanlar, xüsusilə də *avanqard* cərəyanın təmsilcilərinin, bu sırada "yeni musiqi" adlandırılaraq cərəyanın nümayəndələrinin əsərlərində (burada tanınmış Türk bəstəkarı Ege Universiteti Dövlət Türk Musiqisi Konservatoriyasının professoru Ahmet Yürür bəyi də xatırlamaq yerinə düşür) bu meyli izləmək mümkündür. Xatırladaq ki, hələ keçən əsrin əvvəllerində dahi bəstəkarımız Üzeyir Hacıbəyli də özünün "Ley-

pərakəndə halda, xaotik bir şəkildə düzülməsindən fərqli olaraq, bəlli bir ideya-məzmuna xidmət etmələrini məqsədə uyğun sayır. Bunun ən gözəl örnəklərini əski Yunan, Roma, Bizans sənətkarlarının mozaik əsərlərində izləmek mümkündür. Təsadüfi deyil ki, hətta bu yaradıcılıq metodunun estetik məziyyətlərini müasir tamaşaçıların daha yaxından tanımları məqsədilə *mozaik muzeylər* təşkil edilmişdir. Onun ən gözəl örnəklərindən biri Türkiyənin Qaziantep şəhərində fəaliyyət göstərən "Zeuqma Muzeyi"dir.*

Zənnimizcə, Fərəc Qarayevin "Vavilyon" ("Babil qülləsi") əsərine də müxtəlif xalqların birlik və bərabərlik ideyası hakimdir. Müəllif burada müxtəlif xalqların musiqi alətlərinin bir arada səsləndirilməsi metodundan istifadə etmişdir. Burada hətta xalq çalğı alətlərimizdən olan tar və kamançanın tembr xüsusiyyətlərindən istifadə olunmasından da söz açmaq mümkündür. Lakin bəstəkar bu əsərində ayrı-ayrı xalqlara aid milli melodiyaların olduğu kimi (sitat şəklində) istifadəsindən, təqolidi metodundan istifadə etmir, daha çox bu alətlərin səslənmə xüsusiyyətərinə, tembr spesifikasiyinə üstünlük verir. Lakin bütün bu ifadə-təsvir vasitələri əsəlində heç də zahiri bir görkəm, effekt yaratmaq üçün yox, yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, əsas ideyanın bəşəriyyətdə xalqlar dostluğunun, onların bir-birilərinə olan inamlarının, ümumiyyətlə, əbədi birliyin global gücünün bədii dille ifadə olunmasına xidmət etməkdədir. Heç şübhəsiz bəstəkar Babil qülləsi ilə əlaqədar müxtəlif xalqlara aid əfsanələrlə, mövzunun bu və ya digər dini inancılarda, kitablarda öz əksini tapmış bilgilərlə yaxından tanış olması fikrini söyləyə bilirik. Zənnimizcə, Fərəc Qarayevin bu mövzuya olan marağını da müəyyən mənada dünya xalqlarının mədəniyyətinə, sosial-mədəni həyatına, dininə, dilinə, həyat tərzinə dərin maraq göstərən və əsərlərində bu

mövzuya xüsusi yer ayıran atası Qara Qarayev yaradıcılığının müəyyən təsiri ilə əlaqələndirmək mümkündür. İstedadlı tələbələrindən olan Əziz Əzizovun yazdıqlarından da aydın olur ki, bəstəkarın ömrünün son günlərini yataqda keçirdiyi zaman da belə, dini inanclarla, həmçinin Xristian dininin təlimləri ilə maraqlanmışdır.

Bəstəkarın bu mövzuya olan dərin marağını, onun zəmanəmiz üçün olduqca aktual olması fikrini digər bir əsərində də izləmek mümkündür. Onun instrumental ansambl üçün yazdığı "Пропеведь, мугам и молитва" (Vaiz, muğam və dua) əsərində də biz bu meyli hiss edə bilirik.

Maraqlıdır ki, vaxtıla respublikanın mədəniyyət və turizm nazirinin müavini prof. Sevda Məmmədəliyeva Qara Qarayevin klassik musiqi ilə müasir musiqinin sintezini yaratmasını vurğulamışdır. Fərəc Qarayevin təşkilatçılığı ilə hələ 2008-ci ilin iyun ayında Lviv Muzeyinde atası Q.Qarayevin əsərlərindən ibarət təşkil olunan konsert barəsində bir daha qeyd etmişdir ki, "Lvivda Q.Qarayevin əsərlərini eşidib, xaricilərin bu ifalara münasibətini gördükçə insan fərəhənir. Onun adı tanınmış bəstəkarlarla eyni sırada çəkilir. Qarayevin yaradıcılığı opera, balet, simfoniya, teatr tamaşalarına bəslədiyi musiqilərlə zəngindir. Nəşr olunan kitabıba Q.Qarayevin həyat və yaradıcılığına dair 700 sənəd daxil edilib, onların çoxu ilk dəfədir ki, nəşr olunur. Bu il Q.Qarayev adına IV Musiqi Festivalı keçiriləcək".

Yuxarıda söylədiklərimiz bir daha Fərəc Qarayevin atası Qara Qarayev yaradıcılığına nə qədər məsuliyyətlə yanaşdığını və bu münasibətin profesional bir musiqiçi tərəfindən həyata keçirildiyini, həm də Qara Qarayev yaradıcılığını dərindən bilən bir mütəxəsis olduğunu göstərir.

Babək QURBANOV.

* Zeuqma Mozaik Muzeyi. 9 sentyabr 2011-ci il tarixdə Türkiyənin Qaziantep şəhərində açılmış və 1700 kv.metrə malik olması ilə dünyadan ən böyük mozaik muzeyidir. Muzey, ziyyarətə açıq olduğu ilk bir gün ərzində 3000-dən artıq ziyarətçi qəbul etmişdir.